

Brett samarbete gör Östersjön renare

Sida har nyckelroll för finansieringen av reningsverket

I S:t Petersburg pågår arbetet med att bygga stadens nya reningsverk för fullt. När allt är klart hösten 2005 kommer den enskilt största föroreningskällan i Östersjön att vara borta.

Till byggandet av reningsverket har Sida som största enskilda givare bidragit med ett gåvostöd på motsvarande 100 miljoner kronor.

– Sida har haft en avgörande betydelse för projektet. Utan Sidas aktiva medverkan hade det inte blivit något nytt reningsverk alls, säger Oddvar Ronsen, direktör vid Nordiska investeringsbanken NIB och samordnare för den styrkommitté som samlar finansörer, byggföretag och övriga aktörer.

Snön faller som ett vitt puder över Sydvästra reningsverket utanför S:t Petersburg. Solen har precis klättrat över horisonten, en grupp byggnadsarbetare vandrar längs den väg som binder samman reningsverkets olika delar.

Med sina närmare fem miljoner invånare är S:t Petersburg den enskilt största föroreningskällan för Östersjön. Varje dag rinner ca 700 000 kubikmeter orenat avloppsvatten – nästan en tredjedel av stadens totala utsläpp – ut i floden Neva och i Finska viken. Men nu ska det bli ändring på den saken. Hösten 2005 ska det nya Sydvästra reningsverket tas i drift och nu gäller det att jobba på!

Djupt under marken

Två våningar ned i det närmare fyrtio meter djupa pumphuset pågår arbetet för fullt. En grupp lokalanställda ryska arbetare baxar de stora skåpen med elutrustning till rätt plats.

– Det här är de två första av totalt tio lågspänningsställverk som kommer på plats, berättar Lennart Jansson och visar. För Umeåföretaget El- och Industrimontages (EIAB:s) räkning övervakar han installationen av den utrustning företaget levererar, bland annat flera ställverk.

Delar av pumphuset ligger fortfarande i mörker och vattnet droppar

längs de fuktiga väggarna. Det är bråttom med bygget och leveranserna från Umeå duggar tätt dessa veckor.

EIAB är ett av fem svenska företag som vunnit Sida-finansierade upphandlingar i samband med bygget av reningsverket. EIAB:s order uppgår till ca 35 miljoner kronor och för Umeåföretaget har uppdraget stor betydelse:

– Leveransen till S:t Petersburg är vårt första stora uppdrag utanför Norden. Det har varit både spännande och utmanande. Visst är logistiken och den ryska byråkratin komplicerad, men inte bangar vi för att ge oss på Ryssland igen. Värre saker har vi nog sett! konstaterar Bert-Ola Persson som är ansvarig projektledare på EIAB.

Fler än Göteborg

Från taket till det som ska bli reningsverkets kontrolltorn är utsikten över området storslagen. Det är ett imponerande bygge som växer fram. När allt är klart kommer den största enskilda utsläppskällan i Östersjön att vara åtgärdad. Här kommer avloppsvatten från fler människor än vad som bor i Göteborg att renas. Trots detta återstår mycket innan Östersjön åter blivit ett rent hav. Från den ryska enklaven Kaliningrad strömmar fortfarande stora mängder orenat avloppsvattnet. Det problem som dock är svårast att

Lennart Jansson, EIAB. Foto: Mats Widén

En stor del av arbetet utförs under årets kallaste månader. Foto: Mats Widén

göra något åt är de stora utsläppen av näringsämnen från jordbruket. Här är utsläppskällorna många och svåra att identifiera. Sverige är dessutom en av de största bovarna, räknat per capita.

Ett annat av de svenska företag som är engagerade i reningsverket är elgrossistföretaget SWEL AB. Förutom många kilometer kabel har SWEL levererat belysningsmaster, kabelstegar och annan kringutrustning för sammanlagt 16 miljoner kronor.

– Stenhårt engagemang. Och så ska det vara kul. Så ser vi på vårt jobb, konstaterar Per Ivarsson på SWEL.

Klaipeda början

Från Ronnebytrakten där SWEL har sitt kontor till Klaipeda i Litauen är det inte längre än 400 kilometer. Det var också i Klaipeda som Per Ivarssons arbete med Baltikum och sedermera Ryssland, Ukraina och andra länder i östra Europa började. 1994, några år efter de baltiska staternas frigörelse, gjorde han och SWEL sina första affärer på andra sidan Östersjön. Genom stöd från Sida-program-

met Start Öst kunde man därefter utbilda personalen och starta ett dotterbolag i Litauen som idag har sju anställda.

– För reningsverket krävs det elmateriel av hög kvalitet. Uppdrag som det här ställer stora krav på att logistik, säkerhet och att leveranserna fungerar som de ska. Och vi håller koll – vi följer våra kablar, hela vägen från fabriken till projektet. Dessutom har vi god kunskap om regionen, vi har stor nytta av att ha varit i Baltikum när vi nu arbetar i Ryssland och Ukraina. Vårt arbete i Litauen har dessutom inte inneburit att vi flyttat ut arbetstillfällen från Sverige. Tvärtom har vi lyckats få igång en export från Sverige till Litauen och andra länder, fortsätter Per Ivarsson.

För Per Ivarsson är Baltikum, Ryssland och Ukraina en självklar marknad för företag i sydöstra Sverige. Ändå är det först när han med kartan i handen visar vad han menar som det blir uppenbart att här ligger det en potentiell jättemarknad och väntar – det gäller bara att vända sig åt rätt håll!

– Ta passaren och dra en cirkel med 35 mil från Ronneby och du får en marknad på två miljoner människor. Gör samma sak från Klaipeda och du får 50 miljoner! Och dessutom – på vägen mot Klaipeda har vi inga konkurrenter, där är det bara hav. Mellan oss och Stockholm finns konkurrenterna i hundratal!

Därmed inte sagt att Ryssland skulle vara enkelt. Även för stora företag kan det vara nog så knepigt – och dyrt, om de är ovana. Till det svåraste hör säkerhet och tullhantering. Vid det här laget har Per Ivarsson lärt sig en hel del om hur det är att göra affärer i öst. En viktig princip, menar han, är att alltid säga nej till korruption och mutor.

– Vid ett tillfälle hade vi en person som satt tre dagar i tullen och bevaka de en leverans. Det var rena uttrötningen och till slut fick vi ut sakerna. Man ska aldrig betala för att få ut sina saker. Vår enda chans att få dem att ändra sig är att aldrig betala något. Där måste alla företag vara stenhårda!

Miljön engagerar unga

Natalia Koriakina tittat ut över havet med folk. Det råder full villervalla på det kommunala VA-bolaget Vodoka-

nals utbildningscentrum. Ungdomar fikar vid alla bord, folk tittar på utställningar, andra är på väg åt alla möjliga olika håll.

– Vi tänker så här: de unga som är här hos oss nu, de kommer att bli beslutsfattare i framtiden. Därför är det viktigt att de förstår att miljöfrågorna alltid är en del av deras liv.

Hit kommer skolklasser, miljöorganisationer och olika grupper som har idéer för projekt de vill driva, eller som bara vill lära sig mer om vatten och miljö.

– Vi vill engagera människor i samtal. Vi vill diskutera vatten, vattnets betydelse och vi vill koppla samman detta med skolornas arbete, berättar Natalia Koriakina.

Tidigare var VA-bolaget Vodokanal en tråkig grå institution som få brydde sig om. Men när tarifferna

Att låta elever göra sina egna tidningar om miljön är ett sätt att öka medvetenheten om miljöfrågor hos morgondagens beslutsfattare, menar Vodokanals Natalia Koriakina. Foto: David Isaksson

höjdes och bolaget skulle kundpassas blev det också viktigt att ha kontakt med människor och förklara för dem vad man gjorde – och varför.

Centret är i sig ett bra exempel på detta. Den ryska undervisningen är i hög grad traditionell. På centret vill man jobba annorlunda, en deltagandemodell där inga givna svar finns, utan där man tillsammans diskuterar sig fram till lösningar.

– Vi vill öka elevernas motivation och engagemang för miljön och därför vill vi att centret ska användas så mycket som möjligt. Det gäller att tänka ut nya angreppssätt. Framför allt handlar det om att eleverna måste använda kunskapen i det verkliga livet. Det kan handla om att mäta hur mycket vatten familjen använder. Det viktiga är att det inte blir som det vanliga lärandet, att det inte blir tråkigt, fortsätter Natalia Koriakina.

Just den här dagen pågår ett projekt där ungdomar i åldern 12–16 år tävlar om att göra den bästa lokala miljötidningen.

– Vår huvudartikel ska handla om vad som händer med allt det skräp som blir över när man köper saker i livsmedelsaffärerna. En av de saker vi tänker fråga läsarna är bästa sättet att ta hand om skräpet och hur man gör för att återvinna det som slängs, berättar Konstantin Egarmin som ingår i en av grupperna.

Överallt skrivs och ritas det för fullt på logotyper och tidningsnamn. En av grupperna har precis bestämt vad deras tidning ska heta.

– Det blir *Baltic City, special Russian Edition*, säger Polina Korostyshevskaya som just skrivit tidningens namn.

Huvudartikeln ska handla om hur det är att bo i en stad vid Östersjön.

– Vi som bor runt Östersjön har många problem gemensamt när det gäller miljön, men här i Ryssland vet vi väldigt lite om hur man arbetar med miljöproblemen i andra länder, konstaterar hon.

Feliks Karmasinov är VD för reningsverket Vodokanal. Sedan början av 90-talet har han arbetat med reformeringen av bolaget.

– En av de saker jag ser som viktigast är behovet av öppenhet och kontakter med andra. En av de stora tragedierna med Sovjetunionen var ju att

vi inte ville lära av andra. Vodokanal har utvecklats under stark påverkan från våra nordiska grannländer. Vi vill inte göra om andras misstag, samtidigt har vi kanske också något som andra kan lära sig av, konstaterar Feliks Karmasinov.

Flera finansiärer samarbetar

Kostnaden för det nya reningsverket beräknas uppgå till 130 miljoner euro. Förutsättningen för finansieringen var att ett stort antal aktörer gick samman. Projektet är därför ett samarbete mellan VA-bolaget i S:t Petersburg, de tre byggföretagen NCC, Skanska och finska YIT och flera internationella finansiärer – däribland Sida. Projektet är vad som kallas PPP, Public-Private Partnership, vilket bland annat innebär att de tre byggföretagen också kommer att vara med att driva reningsverket.

– Det här är ett oerhört intressant projekt. Trots att jag jobbat i mer än trettio år på olika projekt så är detta utan tvekan det mest komplexa som jag varit inblandad i, konstaterar Jan-Olof Andersson som ingår Programme Monitoring Unit, det team som på finansiärernas uppdrag övervakar att upphandlingarna går rätt till.

Matti Rantala, VD Nordvod, det företag som ansvarar för finansieringen av projektet och kontraktet med byggbolaget..

– Jag tror att det här är första gången någonsin som tre stora byggföretag samarbetar och gemensamt genomför ett projekt som detta. Visserligen har vi varit involverade i flera andra projekt där både offentliga och privata aktörer deltar, men ingenting kan jämföras med detta, menar han.

– Vår insats i S:t Petersburg är betydligt större än de reningsverk som Sida arbetat med i de baltiska staterna. Projektet har också ha en klar politiskt prioritet i både Sverige och Finland, säger Lars Eklund som ansvarar för Sidas insats.

Sida var redan tidigt beredda att gå in med en stor insats i projektet under förutsättning att det fanns lokal, rysk finansiering samt lån från Nordiska Investeringsbanken. Sida har därefter arbetat aktivt för att knyta ihop projektet.

– Det har varit svårt, ibland omöjligt, att komma vidare. Därför är det glädjande att projektet nu är verklighet, fortsätter Lars Eklund som själv lyfter fram den roll Vodokanals chef Karmasinov spelat när han lyckats lotsa projektet genom den ryska byråkratin.

Oddvar Ronsen från Nordiska investeringsbanken (NIB) tycker att projektet är bra exempel på ett nordiskt sätt att verka:

– Både Göran Persson och Finlands dåvarande statsminister Paavo Lipponen spelade en viktig roll i processen som ledde fram till projektstarten. Deras engagemang fick med sig Bryssel, samtidigt som det gav projektet en viktig politisk tyngd. Men det är ingen tvekan om att Sida spelat en avgörande roll. Utan Sidas aktiva medverkan hade det inte blivit något nytt reningsverk alls, konstaterar han.

Vaddå kundservice?

Vad tycker då den ryska allmänheten om service, kostnader och hur mycket man ska satsa på att rena avloppsvattnet?

Det är tidig förmiddag på ett av Vodokanals kundcentrum. Det ringer och Anna Yung på Vodokanals hotline lyfter luren: "Välkommen till Vodokanal, vad kan jag stå till tjänst med?" Hon pratar en stund, ställer ett par motfrågor och slår upp några saker på dataterminalen, innan hon lägger på.

– Hittills idag har jag fått flera frågor om vad de senaste avgiftshöjningarna innebär. Andra hör av sig och frågar om det är möjligt att få egna vattenmätare i lägenheten, eller också undrar de om faktureringen, berättar Anna Yung.

Anna är en av åtta personer som turas om att bemanna telefon tjänsten. Både hon och kollegan Svetlana Katichkina som just nu är i tjänst tycker att de flesta samtal är trevliga.

– Men visst händer det att folk är arga, särskilt om vattnet helt försvunnit. Då gäller det att hitta rätt sätt att möta dem, konstaterar Anna.

Kunden talade man tidigare tyst om på Vodokanal. Någon tanke på service fanns knappast. Idag har Vodokanal en dygnet runt-öppen hot-

De stora reningsbassängerna är snart färdigbyggda. Foto: David Isaksson

line dit kunderna kan ringa. Service har blivit ett begrepp.

Det är också möjligt att besöka kundcentret. Irina Pereverzeva har köpt en bit mark utanför S:t Petersburg där hon ska bygga en sommarstuga. Nu vill hon veta hur vatten och avlopp ska dras fram, och vad det kommer att kosta. Med ritningen framför sig sitter hon och en av handläggarna på Vodokanal och diskuterar vilken som är den bästa lösningen.

– Vi betalar alla kostnader för boendet i en klump och därför tänker man inte på vad just vattnet kostar, inte förrän nu när vi ska bygga ett hus. Tidigare har jag nog aldrig haft direktkontakt med Vodokanal, men det här fungerar bra. Det var bara att komma hit så fick jag svar på mina frågor! konstaterar Irina Pereverzeva nöjt innan hon går.

I receptionen står Alexandr Stepanov. Han är arkitekt och just nu inbegripen i byggandet av ett café i ett av de nya områden som växer fram i S:t Petersburgs utkanter.

– Jag är här eftersom jag behöver veta vilka specifikationer som gäller när vi ska koppla upp oss mot Vodokanals nätverk, berättar han.

Alexandr Stepanov har haft regelbunden kontakt med Vodokanal under flera decennier och han tycker att mycket hänt de senaste åren.

– Skillnaden är slående. Idag är Vodokanal ett mycket bättre företag. Utrustning, teknik och attityden mot kunderna har blivit mycket bättre. Det känns att Vodokanal är effektivare än tidigare. Dessutom så är personalen artigare, fortsätter han och får ett skratt till svar från tjejen i receptionen.

En konsekvens av att Vodokanal blivit mer kundtillvänt är också att antalet kundförfrågningar vuxit starkt. Så nu krävs det förstärkning i telefonjouren.

– Jag tror att folk i allmänhet är nöjda med vårt nya sätt att arbeta och den servicenivå som vi ger. Det händer faktiskt att vi får tackbrev och mail, konstaterar Anna Yung nöjt.

S:t Petersburg är Östersjöregionens största stad med en befolkning på ca 4,6 miljoner invånare. Av stadens avloppsvatten går nästan en fjärdedel rakt ut i Östersjön, utan någon som helst rening. Med det nya reningsverket kommer varje dygn 330 000 kubikmeter avloppsvatten från drygt 700 000 personer att kunna renas. Det innebär en halvering av den mängd avloppsvatten som orenat rinner rakt ut i Östersjön.

Sverige och Sida bidrar med 100 miljoner kronor till bygget av reningsverket. Dessa pengar går framför allt till inköp av mekanisk-elektrisk utrustning. Upphandlingarna har vunnits av företagen El- och Industrimontage (EIAB), PURAC, Saxlunds, SWEL, och ABS Pumps.

Finansiärerna av reningsverket är många. Störst är Nordiska Investeringsbanken NIB följt av den europeiska utvecklingsbanken EBRD. Till övriga finansiärer hör Sida, NEFCO, Finska miljödepartementet och Swedfund.

De senaste åren har avgiften för vatten och avlopp höjts successivt. Bygget av det nya reningsverket kommer därför inte att innebära några drastiska höjningar av tarifferna. Den genomsnittliga kostnaden för vatten och avlopp för en familj är idag ca 85 rubel per person och månad, vilket motsvarar ca 20 kronor. Detta är under den gräns Världsbanken satt upp som säger att maximalt fyra procent av en familjs inkomst ska gå till vatten och avlopp. Konsumtionen av vatten per person uppgår till ca 375 liter och dygn. Målet är att fram till år 2010 minska konsumtionen till 265 liter. Detta ska jämföras med ett svenskt genomsnitt på drygt 150 liter person och dygn. En förklaring till den stora konsumtionen är de omfattande läckagen, en annan avsaknaden av tradition att spara.

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är vår tids största utmaning. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Besök: Sveavägen 20
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-698 56 15
www.sida.se, info@sida.se